

РЕЦЕНЗИЯ

за научната дейност на доц. дсн Людмила Иванчева – единствен кандидат в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в ИИОЗ в професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки за културата* по научна специалност „Наукознание“ за нуждите на секция *Общество на знанието: наука, образование и иновации*

от доц. д-р Доминика А.-Янева

1. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ

Според чл. 4.3.14, ал. 5, т. а от Правилника за работа на научния съвет на ИИОЗ, кандидат-професорът следва да има поне една публикувана монография, различна от дисертационния труд за „доктор“ и „доктор на науките“ и за заемане на академичната длъжност доцент. Кандидатката има 2 такива монографии, с което изискването е не само изпълнено, но и надвишено.

Доц. Иванчева кандидатства общо с 19 статии и доклади, плюс 2 монографии, всички публикувани след заемане на длъжността „доцент“ през 2003 г. (не е включена монографията, представена при защитата на втория ѝ дисертационен труд, както и 17 други публикации към него). Пет от тези представени за рецензиране статии и 2 от докладите са публикувани (или приети за публикуване) след защитата на дисертацията ѝ за „доктор на науките“, състояла се на 1. 12. 2015 г., т.е. подготвени са в период от една календарна година, което говори за поддържане на висока публикационна активност и след придобиването на втората научна степен.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНАТА, НАУЧНО-ПРИЛОЖНАТА И ПЕДАГОГИЧЕСКА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

Тази характеристика ще направя по следните тематични насоки:

- Научни комуникации /обект на наукометрията
- Наукометрия /предметология и методологични основания
- Научна политика:
 - А. Насочена към мобилността на учените
 - Б. В институционалната организация на науката/ вътрешно-научна
 - В. Насочена към връзката наука-общество

Подредбата, която предлагам, е по-различна от 4-те агрегирани тематични линии, в които самата авторка представя своите трудове. Това е направено, за да отразява

не просто конюнктурна смяна на нейния интерес, а последователни етапи в развитието ѝ като изследовател.

Горният списък пропуска един предходен етап в нейното развитие – квалификацията, добита с първия ѝ докторат по приложение на математически методи и опита ѝ в наукометрични проучвания, следи от които са видни в изобретените по-късно от нея наукометрични подходи и методики.

Наукометричните проучвания по начало са предназначени да обслужват научната политика; в нейния случай данните се подаваха към Ръководството на БАН, по тяхно искане. Преходът от наукометрични данни към анализ на комуникациите е прогресивна стъпка към детайлно изследване на самия обект на наукометрията. А следващият ѝ преход към основанията – предметология и специфичната методология на наукометрията – е почти скок в дълбините на тази предметна област, на което малко учени се решават. Високо оцених още първата ѝ разработка в това трудно тематично направление. Считаю, че има признак за значимостта на дадена разработка, по-силен от нейното цитиране – и това е включването ѝ в учебните програми на дисциплината. Докладът на доц. Иванчева за основанията на наукометрията, изнесен пред COLLNET-форума е поискан от проф. Роналд Русо – Президент на Международната асоциация по *Scientometrics & Informetrix* – за включването му в неговия учебен курс. Впоследствие, тя доразвива тази си концепция и я представя пред международния елит (публикация в *Collnet Journal of Scientometrics...*, 2008), а и последната ѝ книга (Моделиране на научното развитие с наукометрични методи, 2015) дава обстоен анализ на състоянието на тази дисциплина.

Следващият ѝ преход – към анализ на самата научна политика (която иначе е само ползвател на наукометричните данни) – е вече показателен не просто за завой, а за разширяване на тематичния обхват. Научната политика е сложно нещо, простира се в множество насоки, разполага се на много нива (локално, регионално, национално, обединена Европа), динамично променя обектите и средствата си за въздействие. От тях, кандидатката е избрала да проучи и проследи 4 обекта на въздействие: мобилност на учените, връзката наука-общество, институционална организация (НИЦ). В тематичното ѝ развитие като изследовател е видно също, че тя върви от описание на състоянието към прогнозиране на (техно)науката.

Аналитичният стил е характерен за всичките ѝ тематични разработки. Изследваното явление е прецизно огледано отвсякъде и разпластено до съставните му единици. Това е видно както в първите ѝ публикации за научните комуникации, така и в последните, напр. *Функционалният модел на социалните въздействия на науката* (2016), където дори само външните функции са разпластени до 6 вида, респ. – още 5 подвида.

Изчерпателно и прецизно е също представянето на наличните вече концепции за всяка една от разработваните теми, поради което цитираната литература винаги е доста обемна. Това позволява не само да се видят различията на вече използваните подходи, но и да се открие нейният авторов принос. При такава прецизност можем да имаме доверие и на нейната самооценка за приносите.

Голямата публикационна активност на кандидатката също е щрих към нейния портрет на учен. Тя има над 80 публикации, от които тук обсъждаме само 21.

Експертната дейност на учен от социалните науки се счита за негова приложна дейност. Работата ѝ като експерт-оценител по Рамкова Програма „Хоризонт 2020“ към Европейската Комисия, като експерт-оценител към Фонда за научни изследвания, скорошният ѝ избор за член на Постоянната научно-експертна комисия по обществени науки към ФНИ (неспоменат в приложеното CV), се допълва от нейната дейност в Атестационната комисия на Института и в Управителния съвет на БАН, където е свързана не само с изготвянето на експертни становища, но също с изготвянето на стратегии и консултации. От изброените позиции е видно, че експертната ѝ дейност е на високо ниво и съответно – доста отговорна.

Преподавателската работа не е задължителна за изследователите от Академията, но е желателна. Кандидатката е провела 1 курс по научни комуникации към ЮЗУ, Благоевград (2011-12 г.). Има един отчислен с право на защита докторант, а в момента води друг по тема, свързана с научна политика.

В обобщение: Видно е, че доц. Л. Иванчева успешно изпълнява 4-те свързани роли на всеки учен – изследователска, публикационна, експертно-оценъчна и ерудит-капацитет в своята област.

2. СЪДЪРЖАТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НАУЧНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ НА КАНДИДАТА, ЯСНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ

А. По тематичното направление НАУЧНИ КОМУНИКАЦИИ

Комуникационната инфраструктура на науката е видима, добре описана и разтълкувана от информатици и именити социолози като А. Meadows; инфраструктура, чието динамично развитие (дължимо най-вече на глобалната мрежова структура), обаче, налага постоянно преосмисляне и претълкуване. В своето изследване, кандидатката не се е насочила към повърхностно описание на нововъзникналите веб-комуникации, а към дълбините на комуникативния феномен – как той индуцира евристичност у учения-реципиент, например, - и взаимодействието му с всички други елементи на пълния научен процес. Намирам, че тук авторката е направила повече от липсващата „пълна, детайлизирана, добре систематизирана и адекватно структуриран класификационна схема на комуникативните функции“ (както сама назовава проблема в доклада си „Научните комуникации...“, 2003), защото е възпроизвела

процесната динамика на цялата наука, което е и нейният принос в наличните концепции за този феномен.

Б. По тематично направление НАУКОМЕТРИЯ

Разработките на авторката по тази тема са представени от 2 статии и 1 монография. Както по-горе споменах, високо оцених още първата ѝ разработка (тук не представена)¹ по методологичните и предметологични основи на наукометрията, защото тази дисциплина, забързана да развива все по-нови подходи, не се спира да осмисли своите основания и композира своята пропедевтика. Оценявам постигнатия от нея резултат като научно постижение, докато оригиналните ѝ наукометрични методики – просто за приноси към наличния работен наукометричен инструментариум. За високата оценка и на водещите учени от елита в тази област съдим по избора на нейния доклад за публикуване в *Collnet Journal of Scientometrics and Information Management*, впоследствие избран и преведен от ВИНТИ-РАН; от включването на нейната теоретична рефлексия в лекционния курс на проф. Русо, Университета Лувен, както и от числото на цитирания (22) от международната научна общност.

В наскоро издадената ѝ монография – *Моделиране на научното развитие с наукометрични методи...*, и по-точно в началната и част (*Общи характеристики на наукометрията като изследователска област*), въпросните основания вече са изложени само в кратък, груб шрих, а акцентът е пренесен върху инструментариума – ветрилото от подходи и методики. Така читателят остава с впечатлението, че това е само „обзор“, защото теоретичната обосновка на тези методики е бегла, но в замяна е изтъкната тяхната „ползност“. А в основанията има още скрити златни жили – находища за издирване...

В. В тематичното направление НАУЧНА ПОЛИТИКА явно е фокусиран интересът и активността на кандидатката през последните години, защото е представено от най-много публикации. Вече изложих и съображенията си за разбиването им в 4 групи (мобилност, връзката наука-общество, институционална организация, технонаука): тези явления са разгледани и разтълкувани като ефекти, или поне зависими, от научната политика. Тази връзка е ясно изказана, например, в заглавната формулировка на монографията ѝ от 2011 (*Европейската научна политика и развитието на българските учени*).

В.1. МОБИЛНОСТ. С участието си като водещ изследовател в европейския проект E*CARE, кандидатката набира пряко анкетни данни за международната и междусекторна мобилност на европейските учени, диагностицира състоянието в отделните страни, съпоставя го и търси причините за различията в несъвпадането, нехармонизирането, дори изоставане на някои национални научни политики от

¹ А именно статията „Наукометрията: същност, развитие, проблеми и възможности“, публикувана в сборника *40 години наукознание в България, БАН, 2008*. В отговор на моето недоумение за тази липса, авторката ми изложи своите съображения: веднага е доразвила по-пълно и обосновано идеите си в статия на английски език, представена в международното списание *Collnet Journal of Scientometrics and Information Management*.

европейската. Базираны върху „твърди факти“, изводите и резултатите са подадени в ЕК, което е несъмнен *принос* от *приложен характер* за бъдещите й стратегии, а публикуването им във възловото списание *Science & Public policy* ги довежда до знанието на световната научна общност, цитирани 40 пъти. Подобен е и ефектът, вероятно, от 3-те публикации в сп. *Стратегии...* за националната ни научна политика. Концептуалните и аналитични достойнства на тази разработка са точно изказани в самооценката на авторката.

В.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЯ. Наблюдаван и проучен обект тук са НИЦ (от който вид е и БАН), съответно – институционалната им научна политика и стратегии. Изолирани са три, “исторически сложили се, модела“ на институционална научна и иновационна политика, както и нововъзникналите PR функции. Открит е профилът на НИЦ като съвременна и перспективна форма за научни изследвания. Резултатът е подаден на Ръководството на БАН – за да аргументира актуалното значение на този тип организация и защити запазването на Академията. Затова и приносът на тази обемна разработка (оригиналният текст, който тогава обсъдихме в секцията, беше над 300 страници) е отново от приложно естество. Отделно са публикувани 2 статии в *Списание на БАН*.

В.3. ВРЪЗКАТА НАУКА-ОБЩЕСТВО е най-широкото тематично направление, в което кандидатката работи през последните години. В него се вписва и докторската й дисертация от 407 страници (*Науката в съвременното общество на знанието: роля, статус и социални функции*), която тук не оценяваме.

С обичайната си прецизно-аналитична нагласа доц. Иванчева разслоява подробно социалните функции на науката по категориите: цели, инструментални, перформативни, като във всяка една от тях са разпознати подгрупи, а в структурата на последните – множество елементи (статия *Функционален модел...*, сп. *Философски алтернативи*, 2016). Но не ги оставя като схема, а проследява и тяхната динамика, белезите за излизане на дадена функция от латентно състояние, модификациите на функционалната структура. Тя предлага и своя метрика (ИСАН) за комплексно измерване на тези функции, като илюстрира нейната приложимост.

3. ЦИТИРАНЕ

За значимостта на изложените приноси и постижения на кандидатката, наред със споменатите позитивни реакции от страна на общността от наукометрици (включване в лекционен курс, избор на доклад за публикуване), е показателен също и високият цитат-индекс за нейните разработки. Оценената от мен като „постигание“ методологична статия, например, има 14 цитирания в международен план, във видими издания, като *Scientific and Technical Information Processing*. Поради теоретичното й естество, тя е цитирана не само в специфично-

наукометрични издания, но също и на форуми, посветени на *епистемология и теория на образованието* (Бразилия).

Поради по-конкретната тематика, предоставените емпирични данни и актуалност на публикацията за мобилността, тя има по-висока цитируемост (40).

Приложените от кандидатката цитирания отпреди периода на настоящата оценка, т.е. преди 2003 г., от когато е доцент, допълват общата картина за влиянието на нейните публикации, но не са релевантни към настоящето рецензиране.

4. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Моите критични забележки се свеждат до употребата на много чуждици, които имат точен смислов еквивалент с български термини, като например: екстернален (външен), интернален (вътрешен), робустна (силна, мощна), перманентно (постоянно) и др.

Вече изказах по-горе пожеланието ми кандидатката да продължи методологичната тематика.

5. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ЗА КАНДИДАТА

Познавам доц. Людмила Иванчева още от нейното постъпване в Центъра по наукознание и история на науката през 1998 г. Имам непосредствени впечатления от нейната работа като член на секцията, която ръководех. Наред с нейната прецизна, съвестна и отговорна изследователска работа, тя изпъкваше и като почтен, искрен и пряк колега. Естествено, критикуваше недобросъвестно и калпаво свършени разработки на колеги с видимо нисък интелектуален капацитет, при което понасяше тяхната отмъстителност. Приемаше, без възражения, всяка допълнителна задача и я вършеше отговорно. Тя е колега, на когото може да се разчита, полезен член на всеки научен колектив.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Давам висока оценка за изследователската работа на доц. Л. Иванчева, на нейните приноси и постижения в съответните тематични области, за нейната публикационна активност, получила признанието на международната научна общност, допълнена от практически значима експертна дейност.

На тези основания считам, че тя е напълно подходящ кандидат за заемането на длъжността „професор“, ще я подкрепя при гласуването и призовавам колегите от Научното Жури също да гласуват положително за нейната кандидатура.

30 март 2017

София

/п/

Доц. д-р Доминика А.-Янева